

REVUE

IV

MEN HEEFT BREDERO HERDACHT, DEN zeventiende-eeuwschen dichter, die driehonderd en vijftig jaren geleden werd geboren.

Pierre van Valkenhoff schreef over hem in het Roomsche-Katholieke tijdschrift *Roeping*: De bierbank schijnt bij hem onafscheidelijk van de schrijftafel, doch ertusschen hangt het kruis als een kompas, welks richting hij wel dikwijls verwaarloosde, doch dat hij nooit uit het oog verloor." Het is vernuftig gezegd, al valt er op den zin wel wat af te dingen. Dit is zeker: Bredero was „een dubbelhartig man, ongestadig in al zijn wegen."

Hij is eerst opgeleid tot schilder en het schijnt, dat hij in het atelier verdienstelijk werk heeft gemaakt. Jammer, dat van dit werk niets overbleef. Of misschien ook niet jammer. We kennen hem in de kunstwereld alleen als dichter. Prinsen teekent hem met de woorden: „een Hollandsche kermis. Een zee van walmende, rosse lichten en hoog in de lucht de gloed van schel witte ballons; om u heen knallen, grillig slingerend de voetzoekers."

Ja, dat is Bredero, of liever, dat is Bredero dikwijls. Deze dichter is schilder gebleven, zijn korte leven lang. En hij heeft geschilderd met wit en zwart. En dan is zwart: neen, niet het sombere, het droefgeestige, het wanhopige: Bredero met gebalde vuist tegen zichzelf, Bredero, het hoofd in de handen, radeloos, Bredero op de knieën — maar zwart is de levensjool, de dans en de lach; Bredero bij de bierbank, Bredero in de zonde, Bredero als dichter van het kwaad. Wilt ge hem zien, als hij, moe en op door zijn leven, benauwd wordt door een andere werkelijkheid, door *de* werkelijkheid:

„Het arme schepsel leeft gestadigh in zijn sterven.
Grenst aan zijn laetste nacht, gaepet na de laetste zucht,
En moet, eer hij dat denkt, het waanschijnleven derven.
Hoe magh het leven zijn, dat schichtig van ons vlucht?
De werelt fraey vermoet, hoe schoon dat zij mag schijnen,
En is niet anders dan een doolhof, een woestijn.
Een razernij, een kuil, een pijnbank om te pijnen.
Haar zotte lievers, die nog in haar kercker zijn."

Dat is het leven voor en van Bredero geweest: een razernij, een kuil, een pijnbank, een kerker. „Een ieder, die de zonde doet, is een dienstknecht der zonde," heeft de Heiland gezegd. Een slaaf. Dat is de ergste slavernij, als men de vrijheid neemt, zich uit te leven. Bredero heeft zich uitgeleefd. Zijn weerstandsvermogen werd, lichamenlijk zoowel als geestelijk, al zwakker.

Want hij is door dien doolhof des levens, door die woestijn heengezwaard, den hoed scheef, den gang onvast, de oogen droomerig-flets, den grimlach om den mond. Hij heeft het leven van zijn tijd gekend in al zijn vormen. „Amsterdammer van de straat" noemt Verwey hem. In zijn jeugd jaren woonde hij in De Nes, een der wijken van de goeode burgerij. Naast de vleeschhal, vóór 1578 de Sint Pieterskerk, stond zijn geboortehuis. Gerbrand woonde in 't hartje van het Amsterdamsche leven. Het kerkhof was de vogel-, warmoes- en wortelmarkt, waaraan de vischmarkt grensde. Boven de vleeschhal vergaderde de rederijderskamer: *In liefde bloeyende*. In deze sfeer is de jongen opgegroeid; hier is ontwaakt de liefde voor de realiteit, voor het bonte- helaas ook voor het rauwe leven.

Scherp heeft hij het waargenomen: in zijn spel *Moortje* teekent hij de markten van zijn stad. En literair bezien, zijn de teekeningen verdienstelijk. Het volksleven heeft hij bespied en nauwkeurig gebeeld, hij heeft het in woorden geschilderd. Hij liet zijn menschen praten, zooals men ze hooren kon in de Amsterdamsche buurten.

452

Maar de arme jongeling heeft zich laten meesleuren door den stroom, of als dit beeld te mooi is, hij heeft zich gewentend in den modderpoel, al wist hij, dat hem straks zijn dwaasheid berouwen zou.

Zoo echt als zijn realisme-van-de-jool is en zoo echt als de lyriek is van zijn hunkeringen, zoo echt is ook die andere lyriek: van de troosteloosheid en de armoe, die hem martelen, omdat hij een mensch is, waarin een onverbiddelijke wet waarschuwt. Daar komt hij niet los van — die vergeet hij niet — die volgt hem op zijn weg — die vervolgt hem — die jaagt hem naar de eenzaamheid — die houdt hem den spiegel voor — die voorspelt hem het vonnis, dat wacht.

Bredero — hij is verkocht onder de zonde. En in zijn beste oogenblikken weegt hem die zonde loodzwaar. Hij voelt haar vracht, hij kan ze niet kwijt. Hij schreeuwt om barmhartigheid; hij weet het wel, hoe het is en hoe het moet. Ellendeling, die hij is. Belijden wil hij dan wel het levenskwaad; hij wil God zeggen, oprecht zeggen, hoe erg het met hem staat. Zijn verstand veroordeelt hem. Maar die wil, die wil! Die booze neigingen. Die „vuile bron van al zijn wanbedrijven."

„Wie zijn overtredingen belijdt en laat, zal barmhartigheid verkrijgen."

O, dat gelooft hij; dat gelooft hij; hij dankt er voor, dat er bij God genade wordt gevonden. Belijden en laten. Maar dat laatste: hij kan het niet. Tot hinken en zinken is hij elk oogenblik gereed.

Bredero is geen Farizeër. Hij draagt zijn leven uit op de straten. Ze kennen hem allemaal. Als Otje Dickmuyt in zijn *Spaansche Brabander* Bredero zelf is, dan hooren wij hem zeggen, dat hij „in kroegen en taveernen zijn leven miest versleten heeft." Dat zal dan ook wel de oorzaak geweest zijn, dat hij over de tong ging, toen hij in 1613 gekozen werd tot vaandrig van de schutterij. Het was een hooge onderscheiding. In hetzelfde jaar werd hij tot lid van de kamer *In liefde bloeyende*, benoemd. Een paar jaren vroeger was zijn werk daar al met succes opgevoerd en het lidmaatschap dezer vereeniging bracht hem in aanraking met mannen als Hooft en Coster. Ook met Hugo de Groot had hij reeds kennis gemaakt. Bredero had alzoog toegang tot de aanzienlijke kringen van zijn tijd. Hij had door een en ander wat van zijn leven kunnen maken, en waar we waardeering hebben voor menig letterkundig produkt, dat van hem bewaard bleef, is het des te meer te bejammeren, dat hij geen stuur had over zichzelf. Hij was als een schip zonder roer, dat dreigde stuk te kraken tegen de klippen.

Toch deed de publieke opinie hem in 1613 nog wel wat. Want toen hij merkte, dat zijn benoeming tot vaandrig niet met onverdeelde sympathie werd opgenomen, heeft hij gearzeld, om haar aan te nemen, en toen hij haar aangenomen had, er nog over gedacht zich terug te trekken. Tot deze menschen van de primaire functie zich zelf een hart onder den riem stak met de woorden:

„Recht op dijn eerlijck hoofd, al mochtet yemand laacken;
Wie kan 't Jan-alleman doch recht te passe maacken?"

In zijn *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck* zijn ons bewaard gebleven de scheppingen van zijn geest. In het boertig gedeelte is zijn kunst de voortzetting van een Middeleeuwsch genre; ook de motieven vinden we in dezen ouden tijd terug.

Zijn amoureuze liederen zijn de uitingen van zijn liefdeleven, dat we uit deze leutige poëzie kunnen reconstrueeren.

Margriete, die hem inspireerde tot de beroemde twaalf sonnetten *Van de Schoonheydt, Moy Aeltje*; het weeuw-

Foto J. Doeser

MEIBOTER

tje, dat hij beminde, aan wie hij brieven schreef, waaruit blijkt, dat hij zich tegenover haar wel geneerde; Tesselschade, die hij vereerde met Platonische liefde, misschien wel om den afstand tusschen zijn zieleleven en het hare, verschillende andere meisjes, die hij later het hof maakte en ten laatste Magdalena Stockmans, met wie hij in den winter van 1617—1618 reed op de „gheveegde banen” — deze allen heeft hij bezongen, ernstig of wuft-oppervlakkig. „Verandering van spijs maakt lust en appetijt” is de schrale troost, dien hij zich zelf biedt, als hij zich Tesseltje ziet ontglippen.

Die winter in 1618 heeft hem het leven gekost, nadat hij „ongeluckigh met de slede in 't ijs gebroocken was en met de lenden in 't water geseten hadde.”

Bredero's realisme heeft den dichter een plaats gegeven in de eerste rij van die dit genre „beoefenden.” Zijn *Boeren-geselschap* is niet overtroffen.

We kunnen niet uitweiden over zijn romantische spelen, de tragi-comedies, blij-eindende treurspelen, levensbeelden waarschijnlijk, die ook weer aan de Middeleeuwen doen denken. Hij is Renaissance-dichter geweest; we zouden zelfs kunnen zeggen, dat hij een der meest echte is geweest, in zooverre het streng-persoonlijke, het vrije en eigene zich in zijn werk vertoont als in geen ander.

In het romantisch spel *Stommen Ridder* trekken de aandacht het mooie natuurliedje:

„Het Zonnetje steekt zijn hoofen op
En bestraalt der Bergen top
Met zijn lichjens.....”

en dat andere:

„Wie boven al zijn Godt bemindt,
Zijn Godt in alle dinghen vindt;
Wie yet meer wil verkiesen,
Sal Godt in al verliesen.

Min ick een mensch, dat seeker is,
Dat hy my mint, 't is ongewis:
Dus wil ick Godt mijn leven,
Mijn ziel en alles geven.

Want Godt is trouw, die trouw oock hout,
Maar die hem op een mensch betrouwt,
Vertrouwt hem oock den looghen,
En is vervloect bedroghen.

Want alles wat men zichtbaar siet,
Dat is een zichtb're groote niet,
Daar niet is op te bouwen:
Maar Godt is te vertrouwen.”

Hier hooren we den anderen Bredero, evenals in het *Gebedt*:

„O Schep — Heer, mij tot Dij bekeert!
Ik bid, dat Gij mij bidden leert.
Oock sterven en wel leven;
Eer dat mijn jaeren rollen af
En mij de doodt het stinkend graf
Zal tot een prooye geven.

Gelijk het lijf hier heeft van nood'
Huis, kleeding, wijn, water en brood:
Zoo heeft de ziel van noode
Gezond geloof, verlicht verstand;
O Heer, Uw geest, Uw woord, Uw hand
Die trekt ons uit den doode.

Bredero's kluchten zijn terecht vermaard. Een komische historie wordt levendig gedramatiseerd in de *Klucht van de koe*, waarin het vermakelijk geval, dat een gauwdief een koe steelt en den eigenaar het beest laat verkoopen en het geld hem laat afdragen.

Maar vooral is het de *Spaansche Brabander*, die den dichter heeft beroemd gemaakt.

Het blijspel, dat geen blijspel is.

Bredero zelf mocht gemeend hebben, dat hij een tendenz-spel schreef op de spreuk: „Al siet men de luy, men kensse niet,” tenminste een spel, waarin de kwade praktijken van bankroetiërs worden gehekel, zijn opmerking, dat hij het maakte, „om ontslaghen te zijn van zijne belemmeringen en aardsche moeyelykheden” leidt ons dichter bij het wezen van dit kunstwerk. Die zielige Jerolimo, de opgeblazen pronker naast Robbeknol, de nuchtere Hollander — twee scherp geteekende typen — leven in een wereld van schijn en triestigheid, harmonieeren met deze omgeving en vormen er mee een eenheid, die de kleinheid en grofheid en geraffineerdheid van menschengroepen en groepjes fel doet uitkomen.

Want er is eenheid in dit spel, al schijnt het uit losse fragmenten te bestaan.

Ieder heeft zijn eigen plaats in de groep: Gierige Geeraert, de zwervers, de doodgraver, de knikkerende jongens, maar door al het gejoel en gekakel en gescheld, en bij al dat schijnvertoon, bij het gewriemel om en gejaag naar wat de mensch ziet als zijn geluk, snerpt de klacht over de kortstondigheid des levens, roept de menschenziel haar vrees, haar angst voor den dood. Het is het contrast van leven met dood, dat hier schrijnt. Het is de oude waarheid, dat er niets is op aarde, waarin de mensch kan rusten. De dood waarschuwt in zijn sombere verschijning te midden van het straatrumoer.

Armzalig is hier de hebzucht en de pronkerij, de begeerte naar het vergankelijke.

Het onvermijdelijke dringt zich op aan de ziel. En de dichter, die het wereldleed kent en die weet, dat het zich niet weglachen en wegpotten laat, laat hier in levendig tooneel de groote ellende aanschouwen, waarin de mensch omkomt, die zich vergaapt aan den schijn.

Een Spaansche roman gaf hem de intrige. Maar de eigenlijke stof, die hij verwerkte, schonk hem het leven.

„t Kan verkeerren, was zijn lijfspreuk.

Hij heeft de waarheid ervan smartelijk ondervonden. En zijn leven was al te vaak illustratie van zijn eigen woorden:

„O redelijke Beesjes dwaas
Het onvernuftich vee helaas!
Is veel nijver en veel stijver
In den ijver tot Gods lof
Als de mensch van 't beste stof.” A. L. v. H.

DE VRIEND DER GEZONDHEID

Rugpijn. — Deze kan verschillende oorzaken hebben, o.a. reumatiek, zenuwaandoening, zwakte der rugspieren, haemorrhoiden, ribbevlies-, nier- en ruggemergsaandoeningen. In langdurige gevallen van rugpijn is derhalve een geneeskundig onderzoek noodig om de oorzaak vast te stellen, wat vooral bij vrouwen is vereischt, daar bij deze de oorzaak soms dieper ligt dan men gewoonlijk denkt. Tal van huismiddelen worden tegen rugpijn aanbevolen. Er zijn ook goede bij, b.v. een *heete azijn-water-wassching*. Deze wordt op de volgende wijze toegepast. Men neemt *heet* water, waaraan een flinke scheut *azijn* is toegevoegd (men kan echter ook in 1 Liter *heet* water een eetlepel *azijnzuur* mengen), en wast daarmede den *rug*, liefst 's avonds, met een groote spons, steeds *van boven naar beneden* strijkend, tot de huid *flink rood* wordt. Daarna wordt goed afgedroogd en gaat de patiënt te bed. Het goede gevolg is soms reeds na enkele toepassingen te bespeuren, in andere gevallen moet men er langer mee doorgaan.

Berust de rugpijn op *rheumatischen* grondslag, dan is van aanwending der zoogenaamde *salicyl-terpentijnzalf* goed resultaat te verwachten. Met deze zalf worden de pijnlijke plekken 2 maal per dag flink ingewreven en daarna met wol of een flanelle lap bedekt.

Dr J. V.